

Aanleiding

Het voorliggende plan van aanpak betreft een nadere uitwerking van het projectplan Ondergrond, onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant. Hierin is aangegeven dat een gezamenlijk transitieplan wordt opgesteld voor de verandering van het bodembeleid naar samenhangend beleid voor de ondergrond. De gewenste transitie wordt gemarkeerd door de volgende wijzigingen in het bodembeleid:

- Verdere decentralisatie van verantwoordelijkheden en uitvoering van het Rijk naar provincies, gemeenten en waterschappen;
- Toenemende samenhang van het bodembeleid met het energie- en waterbeleid en het beleid voor de ondergrond. Samenhang en samenwerking tussen de verschillende beleidsdoelen zijn noodzakelijk voor een efficiënte en effectieve uitvoering van het nieuwe bodemontwikkelingsbeleid;
- Het accommoderen van het toenemend gebruik van de bodem als gevolg van ruimtedruk. De ondergrond moet duurzaam kunnen worden gebruikt, maar wel met oog voor de kwetsbaarheid van het bodemsysteem.

Doelstelling

Bij de vaststelling van het projectplan Ondergrond door de stuurgroep (3 juni 2010) is afgesproken dat het transitieplan in ieder geval zal bestaan uit een toekomstvisie 2025 en een programma 2012-2015. Daarnaast zal de kennisagenda onderdeel gaan uitmaken van het transitieplan. Het streven is dat het transitieplan in het najaar van 2011 wordt vastgesteld door de convenantpartners. Voor de concretisering van het transitieplan wordt gedacht aan bijvoorbeeld samenwerkingsprogramma's of bestuursovereenkomsten. De eerste stap om te komen tot een transitieplan is het voorliggende plan van aanpak.

Toekomstvisie 2025

Vóór de start van het UP Bodemconvenant is gewerkt aan een Rijksvisie 'Duurzaam gebruik van de ondergrond'. Het project Ondergrond is in de praktijk begonnen als een doorstart van het rijksvisie-traject. Om verwarring te voorkomen: de Toekomstvisie 2025 is nadrukkelijk niet bedoeld als Visie op de Ondergrond (daarvoor hebben we de Rijksvisie en de visies van gemeenten, provincies en waterschappen zelf). De Toekomstvisie 2025 laat zich het beste omschrijven als een Visie op de Transitie. Het gaat hierbij dus niet zozeer om inhoudelijke keuzes (bijv. mate van stimuleren van WKO), maar vooral over het proces (bijv. wat kunnen we verbeteren ten aanzien van de samenwerking met betrekking tot beleid voor de ondergrond). We pakken dit wel op vanuit de inhoud, omdat samenwerkingsprocessen daar niet los van kunnen staan. Samenwerken is geen doel op zich.

Als we kijken naar de Rijksvisie, gaat het bij samenwerking over het hierin opgenomen sturingsmodel en de koppeling van beleid. Het betreft de vraag hoe gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk samen kunnen werken om de ordening van de ondergrond vorm te geven, sectorale beleidssporen die onderdeel uitmaken van de ondergrond (grondwater, verontreiniging, warmte, energie, infrastructuur, RO, etc) integraler te maken en meer (bestuurlijke) bewustwording te bewerkstelligen. Als voorbeeld: in de watersector is het gelukt om een meer integrale aanpak in de praktijk waar te maken. Water heeft inmiddels zijn plek in de RO verworven. Nu is het de tijd om dit ook voor de ondergrond op te pakken. Op welke onderwerpen is meer/verbetering van de samenwerking nodig voor een goede, duurzame ordening van de ondergrond. De sectoren bodem, RO, water, energie, transport (en ...) komen elkaar tegen in de ondergrond. Hoe kunnen we (beleids)processen en projecten gezamenlijk optimaliseren, ofwel hoe kunnen we de beoogde transitie vormgeven?

Programma 2012-2015 en actieplan 2011

Het programma 2012-2015 wordt het uitvoeringsprogramma voor het project Ondergrond, inclusief de Kennisagenda, vanaf de midterm-review. Hierin worden de acties opgenomen die volgen uit de Toekomstvisie 2025, dus de acties waarmee wij de transitie willen bewerkstelligen. Om niet tot 2012 te wachten met uitvoering, wordt ook voor 2011 alvast een aantal projecten gestart voor die onderwerpen waarvan we nu al weten dat daar in ieder geval actie op moet worden ondernomen. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het daadwerkelijk zoeken van verbinding met RO en water (actie). In het 'actieplan 2011' worden ook de reeds benoemde acties uit het uitvoeringsplan van de rijksvisie 'Duurzaam gebruik van de ondergrond' betrokken.

Fasering en stappenplan

De acties die nodig zijn om tot een door de convenantpartners vastgesteld transitieplan te komen, zijn verdeeld over fases. Elke fase heeft een eigen stappenplan en leidt tot een eigen (deel)resultaat of concreet product. De eerste fase, het ontwikkelen van de visie 2025, loopt tot eind dit jaar en is het meest gedetailleerd uitgewerkt: het stappenplan inclusief de planning in beleidsgroep, kernteam, programmteam en stuurgroep. Voor fase 2 zijn wel de benodigde stappen genoemd; de detailplanning van deze en de volgende fases wordt voor de start van elke fase nader uitgewerkt.

De verschillende fases staan hieronder genoemd, met daarachter de periode waarin de betreffende fase wordt uitgevoerd. De fases 1 en 2 zijn op de volgende pagina's uitgewerkt.

Fase:

- 1a - Ontwikkelen visie 2025
- 1b- Opstellen actieplan 2011
- 2a - Opstellen programma 2012-2015
- 2b - Opstellen kennis- en innovatieagenda 2012-2015
- 3 - Bestuurlijk vaststellen transitieplan
- 4a - Implementatie en uitvoering programma
- 4b - Tussenevaluatie en actualisering programma
- 5 - Eindevaluatie

Periode:

- september 2010 -december 2010
- september 2010 – december 2010
- december 2010 - mei 2011
- december 2010 - mei 2011
- november/december 2011
- januari 2012-december 2015
- 4^{de} kwartaal 2013
- 4^{de} kwartaal 2015

Fase 1a - Ontwikkelen visie 2025

september 2010 - december 2010

Beoogd resultaat: Een collectieve 'visie op de transitie', waarmee de gezamenlijke overheden verder richting geven aan de gewenste transitie van het bodembeleid naar samenhangend beleid voor de ondergrond. De vernieuwing in het waterbeleid wordt hierbij als voorbeeld gezien. De visie is vooral gericht op de rol en ambitie(s) van de overheid in deze transitie. Uit de visie moet blijken wat we (als gezamenlijke overheden) in 2025 anders willen doen ten opzichte van 2010 en wat het beeld moet zijn vanaf 2015. Hoe organiseren we de samenwerking tussen de overheden? Hoe werken we samen met andere beleidsvelden (RO, Water, Energie etc)? Wie zijn straks onze partners? Wat hebben we als overheden zelf gedaan en wat hebben we overgelaten aan anderen (denk aan marktpartijen, kennisinstituten etcetera)? Wat gebeurt al (zie ook uitvoeringsprogramma rijksvisie) en waar zijn extra interventies nodig? Dit is het type vragen dat wordt uitgewerkt in de Toekomstvisie. Het resultaat is een document van zo'n 5-6 A4-tjes. Dus geen uitgebreid verhaal, maar een compacte uitwerking van wat we eigenlijk bedoelen wanneer we het over De Transitie hebben. De visie wordt op twee manieren uitgewerkt: een 'formele' versie en een meer populaire, verhalende versie. Voor de laatste versie wordt samengewerkt met het

Ministerie van Verhalen. Doel van deze versie is de toegankelijkheid vergroten en vooral ook om te laten zien dat het werken aan de transitie misschien wel wat spannend maar vooral ook erg leuk kan zijn. Tijdens BodemBreed wordt een sessie georganiseerd waarmee we het bodemwerkveld breed willen betrekken bij het schrijven van het spannende boekwerkje 'The Transition' (zie programmatekst in bijlage).

Stap 1 – Selecteren thema's

Tijdens de beleidsgroep van 2 september zijn voorlopig de volgende inhoudelijke thema's genoemd:

- *Ordering van de ondergrond (incl. relatie bovengrond): naar 3D structuurvisies, bestemmingsplannen en waterbeheerplannen.*
- *Bodem, klimaat en energie, grondwaterkwaliteit: kansen en randvoorwaarden voor duurzaam gebruik van de ondergrond (eventueel met onderscheid diepe/ondiepe ondergrond); aansluiten op maatschappelijke ontwikkelingen en toenemend gebruik van de ondergrond;*
- *Economische waarde van de ondergrond, bestuurlijke en maatschappelijke bewustwording, risicoperceptie, communicatie en educatie.*

De thema's worden in stap 2 nader verkend en uitgewerkt tot vraag- en probleemstellingen voor de gezamenlijke visievorming ('inhoudelijke voorbereiding', zie planning stap 2). De visievorming zelf gebeurt in een 'group decision room', waarin naast de leden van de beleidsgroep Ondergrond ook een bredere vertegenwoordiging vanuit het UP Bodemconvenant zal participeren. Dit gelet op de betekenis van de visie voor (en samenhang met) het totale UP. De voorbereiding van de visie-ontwikkeling vindt plaats in de beleidsgroep.

Stap 2 – Voorbereiden gezamenlijke visie-ontwikkeling

- | | |
|---|---|
| <ul style="list-style-type: none"> - <i>draaiboek opstellen tbv voorbereiding</i> - <i>draaiboek afstemmen / aanscherpen</i> - <i>inhoudelijke voorbereiding</i> - <i>uitwerking tot reader tbv 'group decision room'</i> - <i>reader tbv 'group decision room' gereed</i> | <p>september / oktober 2010</p> <p><i>20 – 24 september</i></p> <p><i>kernteam 28 september 2010</i></p> <p><i>beleidsgroep 7 oktober 2010</i></p> <p><i>7 – 18 oktober</i></p> <p><i>18 oktober 2010</i></p> |
|---|---|

Stap 3a – Uitwerken visie 2025

- | | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> - <i>visie-ontwikkeling in 'group decision room'</i> - <i>bespreken concept-visie</i> - <i>aanpassen concept-visie</i> | <p>oktober / november 2010</p> <p><i>PM - eind oktober (week 43)</i></p> <p><i>beleidsgroep 4 november</i></p> <p><i>5 - 8 november</i></p> |
|--|---|

Stap 3b – Uitwerken verhalende versie 'The Transition' Verhalen (beleidstheater); uitwerking in oktober/november, eerste versie gereed voor presentatie op 30 november tijdens BodemBreed

planning iom Het Ministerie van

Stap 4 – Besluitvorming over visie 2025

- | | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> - <i>afstemmen besluitvormingsprocedure</i> - <i>voorlopige besluitvorming over visie</i> | <p>november / december 2010</p> <p><i>kernteam 11 november</i></p> <p><i>programmamateam 18 november</i></p> <p><i>stuurgroep 26 november</i></p> <p><i>DUIV 8 december</i></p> |
|--|---|

Fase 1b – Opstellen actieplan 2011

september 2010 – december 2010

Beoogd resultaat: Een concreet actieplan bestaande uit deelprojecten die, vooruitlopend op het programma, reeds in 2011 kunnen starten. Deze projecten worden dan naast het Transitieplan, de Kennisagenda en het SWKO binnen het project Ondergrond opgepakt. Uitgangspunt is dat het samenwerkingsprojecten betreffen die snel kunnen starten en die een snel zichtbaar resultaat kunnen opleveren in het realiseren van de visie.

Stap 1 – Maken en selecteren projectvoorstellen

- *format gereed voor projectvoorstellen* 18 oktober
- *maken voorstellen voor deelprojecten* 18 oktober - 25 oktober
- *bespreken en selecteren deelprojecten* beleidsgroep 4 november
- *aanpassen geselecteerde projectvoorstellen* 5 - 8 november

Stap 2 – Opstellen actieplan 2011

9 – 15 november

- *samenvoegen projectvoorstellen en reeds benoemde/lopende acties binnen Ondergrond, o.a. vanuit rijksvisie tot één actieplan 2011*

Stap 3 – Besluitvorming over actieplan 2011

november / december 2010

- *afstemmen besluitvormingsprocedure* kernteam 11 november
- *besluitvorming over actieplan* programmateam 18 november
stuurgroep 26 november
DUIV 8 december

Fase 2a - Opstellen programma 2012-2015

december 2010 - mei 2011

Beoogd resultaat: Een uitvoeringsprogramma bestaande uit concrete activiteiten, experimenten, samenwerkingsprojecten etcetera, waarmee de gezamenlijke overheden uitvoering geven aan de gewenste transitie van bodem naar samenhangend beleid voor de ondergrond. De gewenste transitie is uitgewerkt in de visie 2025 (fase 1). Het programma moet uitvoerbaar zijn, wat betekent dat de benodigde randvoorwaarden bekend en ingevuld zijn. Ook geeft het programma aan welke overheid waarvoor aan de lat staat. Concretisering van de decentralisatie van bodemtaken maakt onderdeel uit van het programma. De uitvoering van de rijksvisie, zover niet afgerond in 2011, wordt eveneens in dit programma betrokken.

Stap 1 - Uitwerken visie tot concrete taken, activiteiten, experimenten en samenwerkingsvormen (de laatste betreffende zowel samenwerking tussen overheden als samenwerking met andere organisaties).

Stap 2 - Uitwerken wat nodig is om de taken, activiteiten, experimenten en samenwerkingsvormen uit te kunnen voeren (denk aan randvoorwaarden als tijd, geld, kennis en ervaring van benodigde mensen, wet- en regelgeving, inzet van beleidsinstrumenten) en of/waar/in hoeverre dit beschikbaar is;

Stap 3 - Verdelen taken, activiteiten en rollen over verschillende overheden, benoemen wat nog nodig is om de randvoorwaarden van stap 2 te kunnen invullen (denk bijvoorbeeld ook aan opleidingsprogramma's, interne samenwerking tussen bodem/water/RO, ontwikkeling integrale beleidsplannen etc.);

Stap 4 - Op basis van taakverdeling nagaan of aanpassing in de verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen overheden nodig en/of gewenst is, inclusief verdeling van financiën en fte's (uitwerking decentralisatie);

Stap 5 - Uitwerken programma 2012-2015. Hiervoor zullen de stappen 1 t/m 4 binnen deze fase naar verwachting meerdere malen doorlopen moeten worden (cyclisch proces).

Fase 2b - Opstellen kennis- en innovatieagenda 2012-2015

december 2010 - mei 2011

Zie stappen onder 2a, echter dan toegespitst op kennis en innovatie. Bouwstenen komen vanuit het deelproject Kennisagenda. Betreft die kennis- en innovatie-activiteiten die in de periode 2012-2015 kunnen starten, die bijdragen aan het realiseren van de gewenste transitie en waarvoor een of meerdere overheidspartijen aan de lat staan (in verschillende rollen, niet perse leidend of uitvoerend). De fases 2a en 2b worden in samenhang uitgevoerd.

Inzet van mensen en middelen

Projectorganisatie en werkwijze

In het projectplan Ondergrond is de projectorganisatie opgenomen. Dezelfde organisatiestructuur, met kernteam en beleidsgroep, geldt voor het transitieplan. Dit betekent dat coördinatie-activiteiten en voorbereiding van de besluitvorming plaats vinden in het kernteam en dat alle deelproducten inhoudelijk worden voorbereid door (leden van) de beleidsgroep. Voor het samenvoegen van de inbreng vanuit de beleidsgroep, zoals bijvoorbeeld het opstellen van de visie 2025 op basis van de opgestelde deelvisies, worden uren ingezet van projectleider en -secretaris. Dit geldt ook voor de afstemming binnen het UP Bodemconvenant en de voorbereiding van besluitvorming richting programmateam en stuurgroep. Waar nodig wordt extra ondersteuning gevraagd aan medewerkers van AgentschapNL, voor zover mogelijk en beschikbaar. Wanneer ondersteuning nodig is die niet binnen AgentschapNL beschikbaar is, wordt extern ingehuurd.

Voor fase 2b, de kennis- en innovatieagenda 2012-2015, wordt aansluiting gezocht bij het reeds lopende deelproject Kennisagenda, waarvoor al een (eigen) projectorganisatie is opgezet. Vanuit het deelproject Kennisagenda worden bouwstenen aangeleverd voor het transitieplan. De beleidsgroep stelt op basis van deze bouwstenen de kennis- en innovatieagenda 2012-2015 samen, aansluitend op de prioriteiten die volgen uit de visie 2025 en passend bij het programma 2012-2015.

Financiën

Voor het transitieplan en eventueel hieruit volgende te starten deelprojecten is, tot de midterm-review, totaal € 105.000 euro beschikbaar. Uitgangspunt hierbij is dat het transitieplan zoveel mogelijk door de deelnemers zelf wordt vormgegeven en dat externe inhuur pas in laatste instantie zal plaatsvinden. Het budget zal vooral nodig zijn voor de organisatie van de decision room, bestuurdersconferenties, communicatiemiddelen etcetera. Voor de eerste fase (het opstellen en voorlopig vaststellen van de visie) is ca. 25.000 euro gereserveerd.

Out Now:

“THE TRANSITION” (2010)

Kenners van De Ondergrond binnen het UP Bodemconvenant schreven in de afgelopen periode in het diepste geheim aan “The Transition”, een spannende thriller in Hollywood-traditie. Samen met het Ministerie van Verhalen NL. Op beeldende wijze presenteren zij op 30 november 2010 hun ‘plots’. En dagen elke deelnemer aan deze ‘verhalenshop’ uit om samen het verhaal naar HET DEFINITIEVE EINDE te brengen. Wie heeft het gedaan? Zegeviert het recht? Komt Bodem ongeschonden uit De Strijd Om Het Beleid?

Plot: In de gewone wereld gaat het bodembeleid zijn gangetje. Totdat er signalen komen die dwingen tot verandering... Het beleid ondergaat een transformatie. Hoe die er precies uit ziet is het resultaat van een zoektocht. Waarmee moet (voor eens en altijd) worden afgerekend? Wie zijn de partners van het vernieuwde beleid? Welke keuzes liggen voor en hoe luiden die keuzes precies? En tot slot: tot welk resultaat leidt het vernieuwde bodembeleid?

Achtergrond: Het UP (Uitvoeringsprogramma) van het Bodemconvenant is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de betrokken overheden en beoogt de transitie naar een nieuw bodemontwikkelingsbeleid te stimuleren. Hiervoor zijn verschillende projecten gestart. Een van deze projecten is het project Ondergrond. In dit project, waarvan ook de Kennisagenda deel uitmaakt, staat de transitie van het bodembeleid naar samenhangend beleid voor (een duurzaam gebruik van) de ondergrond centraal. De eerste opgave is het opstellen van een transitieplan. Door de deelnemers van de Beleidsgroep Ondergrond en de Kennisagenda is nagedacht over wat de aangekondigde transitie dan eigenlijk inhoudt. Deze ‘visies op de transitie’ zijn voor Bodembreed omgebouwd tot Een Echt Verhaal. Een verhaal dat nog niet af is – het slotverhaal wordt tijdens BodemBreed gecreëerd. Het idee is dat het uiteindelijke verhaal, “The Transition”, ook echt wordt gepubliceerd.

Regie: Frencky Huisman, projectleider Ondergrond, UP Bodemconvenant

Cast: Gemma van Eijdsen (AgentschapNL), Piet Otte (RIVM), Margot de Cleen (VROM) en deelnemers Beleidsgroep Ondergrond en Kennisagenda

Crew: Ministerie van Verhalen NL